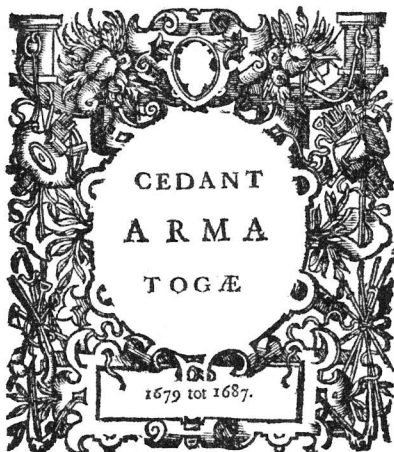

VERVOLGH
VAN
SAKEN VAN STAAT
EN
OORLOGH,

In, en omtrent de
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

En door geheel EUROPA voorgevallen:
Beginnende met het Jaar 1679. en Eindigende
met het Jaar 1686.

Zijnde het Tweede Stuck van het
VERVOLGH op de HISTORIE
VAN DE HEER
LIEUWE van AITZEMA.

T'AMSTERDAM,

By JAN ten HOORN, Boekverkooper, over het Oude Heere Logement,
in de Historiefchrijver 1688.

L. van Aitzema

Historie of Verhael van Saken van Staet en Oorlogh in ende omtrent de Vereenigde Nederlanden, beginnende met 't uitgaen van den Trevis ende eijndigende 1667

LIEUWE VAN AITZEMA, een Fries van geboorte, was agent van de Hanze-steden bij de Staten Generaal in den Haag. Voor zijn omvangrijke geschiedenis (12 kwarto-delen, verschenen 1657-1668) gebruikte Aitzema veel officiële stukken, die hij dikwijls in extenso opnam. Dit maakt de *Saken van Staet en Oorlogh* tot een belangrijke geschiedbron voor het tijdvak 1621-1668. Maar afgezien hiervan is het werk van Aitzema ook als geschiedschrijving van grote waarde. Zijn vaak cynische en sarcastische beoordeling van personen doet ons momenteel soms vreemd aan. Dit neemt echter niet weg, dat Aitzema dikwijls zeer rake typeringen weet te geven.

Behalve zijn hoofdwerk, de *Saken van Staet en Oorlogh*, heeft Aitzema nog twee boeken geschreven, één over de vrede van Munster en één over de gebeurtenissen in de jaren 1650 en 1651.

De vele documenten die Aitzema, meestal door omkoperij, voor zijn eigentijdse geschiedenis verzamelde gebruikte hij ook nog op een andere manier. Hij had namelijk een soort politieke-berichtendienst opgezet, waarop verschillende diplomaten in Europa geabonneerd waren. Tegen goede betaling wist Aitzema vaak de meest geheime berichten over de toestand in de Republiek te leveren. Zo verstrekke hij tijdens de Eerste Engelse Oorlog aan Engeland hoogst geheime inlichtingen over de situatie in en de plannen van de Republiek.

Hier volgt het gedeelte uit de *Saken van Staet en Oorlog* over de tocht naar Chatham (1667)¹.

Ende nademaal de Engelse macht niet bestand scheen te zullen zijn om des lands kapitale vlote 't hoofd te kunnen bieden, ende dat mitsdien naar alle apparentie dezen staat meester van de zee zoude zijn, zo is den dertigsten goedgevonden dat met alle resoluutheid enige desseinen

1. In de folio-uitgave deel VI pag. 109.

zouden worden getendeerd, zelfs met het inzeilen ende lopen in revieren, baaien, ook havenen van den vijand, het attaqueren van enige eilanden, ook steden en plaatsen aan 't vasteland. Ende dat, gelijk de dispositie over 't emplooi van de voorzeide lands vloten bij voorgaande resolutiën was gesteld ende gelaten aan de heren haar Hoog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtigden in 't Texel, dezelve dispositie aan haar Edele gelaten ende toevertrouwd wierd, mits dezen, met serieuze ende ernstige recommandatie nochtans, dat ze daar omtrent met alle resoluutheid wilden besoigneren ende procederen, ook liever wat wagen ende doen wagen, als de vloot in zee te laten gaan zonder iets notabels te effectueren ende te verrichten. Alles, opdat men daardoor des te eerder mocht bevorderen ende consequeren een spoedige, eerlijke ende verzekerde vrede met den gemenen vijand.

Ende wierden de heren Gecommitteerde Raden van Holland ende West-Vriesland verzocht, hoe eer zo liever te willen doen prepareren alle zodanige behoeften als tot uitvoeringe van zodanige desseinen gerequireerd wierden. Ende zoude de daaraan te verschieten ende uit te geven penningen dezelve Provincie tegens de Generaliteit valideren op den bewusten post van honderd negen duizend guldens maandelijk, staande op den extraordinaris staat van oorloge. Voorts wierd Arent Rasscher gesteld ende gecomitteerd tot commies over de voorzeide te prepareren behoeften, met authorisatie om tot zich te mogen adsumeren twee condecteurs, welverstaande dat hij in zee zijnde in alles zoude hebben te achtervolgen de bevelen ende ordres van de heren haar Hoog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtigden op 's lands vlote ofte van dengenen, die dezelve vlote en chef zoude commanderen. Ende is ten dien einde voor hem commissie in behoorlijke forme gedepescheerd.

Is te noteren, hoewel aan Zeeland ende Vriesland ook was toegestaan iemand uit den hunnen bij den heer de Witte voegen, dat nochtans niemand vanwege dezelve Provinciën is genoemd. Is alzo deze gehele expeditie alleen door hem, heer de Wit, ook gelukkig uitgevoerd.

Alzo deze tocht was de laatste van dezen oorlog ende zeer loffelijk wierd uitgevoerd, heb goed gedacht in een gevolg te stellen tot den einde toe.

Maandag den zesden Juni hebben alle de gereede schepen, onder de vlagge resortierende, anker gelicht ende zeil gemaakt. Dewelke ook vervolgens zonder enig ongemak denzelven voormiddag omtrent ten acht uren de gronden in zee geraakt zijn, nadat de Heer Gedeputeerde en Gevolmachtigde van haar Hoog Mog. tot het emplooi van 's lands vlotte gehoord ende ingenomen heeft de adviezen aan de heer luite-

nant-admiraal de Ruyter, ende de aanwezende heren Gecommitteerden uit de respectieve Collegiën ter Admiraliteit te Rotterdam, Amsterdam ende in West-Vriesland ende den Noorder-Kwartiere residerende, ende gearresteerd instructie voor de heer admiraal de Ruyter, rakende het emplooi van de voorzeide vlote hierna volgende:

(volgt het emplooi van de vloot).

Aan 't Collegie ter Admiraliteit in Zeeland, ende den heer luitenant-admiraal Banckert, wierd vanwege de heer Gevolmachtigde terzelver tijd geschreven, ten einde de schepen t'harer directie mede ten spoedigsten in zee zouden worden geholpen ende zich bij de vlagge vervoegen. Tenzelfen dage wierd ook gemaakt de volgende provisionele verdelinge van 's lands vlote in drie eskadres; en zijn dezelve geformeerd in manieren hierna volgende:

(volgt de formatie van de vloot).

Die van Zeeland schreven den achsten dat de schepen van oorlog, staande tot haarder directie, zo slecht van matrozen ende soldaten al nog waren voorzien, dat dezelve niet geraden konden vinden, die met zo soberen bemanninge uit te zenden, alhoewel dezelve van alle nodige behoeften voorzien ende naar behoren geequipt waren. Waarop den heer Volmachtigde terugschreef in bedenken te geven ende aan te bevelen, dat dezelve ten spoedigsten geliefden zodanige ordre te stellen, dat einige van de minst bemande schepen t'enemaal ontmand zouden worden ende 't volk van dezelve overgezet op anderen ende zulks daardoor gesuppleerd de defecten van 't bootsvolk dewelke haar Ed. Mog. in derzelver missive geliefde aan te voeren. Gelijk ook zulke overzettinge van bootsvolk door andere Collegiën ter Admiraliteit ende specialijk bij die van West-Vriesland ende 't Noorderkwartier verscheiden malen en nog voor 't uitlopen van 's lands vlote gepractiseerd was geweest. Vertrouwende ende vastelijk hopende, dat haar Ed. Mog. in deze conjuncture van tijden ende zaken zich zodanig zouden inspannen, dat de vlote in allen gevalle van enige schepen van oorlog, tot haarder directie staande, geassisteerd zouden worden ende dat ze zich tot dien einde, weder ende wind dienende, met 's lands vlote des anderen daags tot voor de kusten van Zeeland ende op Schoonevelt zouden laten vinden, hopende aldaar enige schepen van oorlog van haar Collegie te zullen aantreffen, verzoekende in allen gevalle gewaarschuwd te worden, wat haar Edele dienaangaande zouden gelieven te resolveren, opdat zij zouden weten, waarnaar hun maatregelen te nemen.

Den tienden is in des lands schip De Zeven Provinciën, onder zeil de wind N.N.W. met stijve koelte, zeilende Z.W. ten W. aan naar Schoonevelt, gearresteerd de volgende generale instructie ende ordre

van de Gedeputeerden ende Gevolmachtigden van de Hoog. Mog. Heren Staten Generaal der Verenigde Nederlanden op des lands vlote, met advies ende goedvinden van den luitenant-admiraal de Ruyter, gearresteerd voor de hoofdofficieren en kapiteinen van dezelve vlote, waarnaar zij zich in de aanstaande expeditie, bataille of ontmoetinge met den vijand zullen hebben te reguleren, luidende als volgt:

(volgt deze instructie)

Den elfden lagen op Schoonevelt ten anker, toen waren de Zeeuwse ende Vriese schepen nog niet aangekomen. De aangekomen landsmilitie werd verdeeld over de oorlogschepen.

Maandag den dertienden resolveerden anker te lichten en naar de reviere van Londen te lopen. Aan ieder schip is gegeven een acte van der verdeling der respectieve eskadres, de finale verdeling van dezelve hierna volgende:

(volgt deze definitieve verdeling).

Dien dag werd krijgsraad gehouden ende acht à negen zo soldaten als matrozen, een met de dood, andere minder, gestraft om ten exempel te dienen.

Den zestienden leggende ten anker buiten het Noordvoorland, ende hetzelfde Z.W. van 's lands vlote, gaf den heer Gevolmachtigde aan de Hertog van Beaufort en de heer van Beuningen notificatie, dat hij met de vloot aldaar was om af te wachten de samenvoeginge der Franse volgens conventie met den heer Ambassadeur d'Estrades, den vijfdien gemaakt.

Den zeventiende resolveerden te lopen tot voor 't Koningsdiep. Aan de heer de Wit, Gevolmachtigde op de vloot, is ook toegezonden een garde maritime van vijftig à zestig man, tot vijftien à achteen gulden 's maands.

Zaterdag den achtienden, leggende voor 't Koningsdiep present de heren Cornelis de Wit, des morgens te vier uren aan boord geseind den Hogen Krijgsraad, zo van de militie te water als te lande, ende in nader deliberatie geleid zijnde de executie van de instructie bij de heren haar Hoog.Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtigden over 't emplooi van 's lands vlote op den zesden Junij zestien honderd zeven en zestig, ende de heren Gedeputeerden ende Gevolmachtigden op de vlote buitengaats voor 't Texel, tenzelven dage behandigd, is naar rijpe deliberatie goed gevonden uit 's lands vlote te kiezen ende uit te zenden zeventien van de lichtste schepen ende fregatten nevens vijf adviesjachten, enige gaillots en boots, omme 't voorzeide Koningsdiep zo haast mogelijk op te zeilen. En tot in de reviere van Londen gekomen zijnde, met alle doenlijke vlijt ende spoed trachten te belopen tien à twaalf Engelse fregats van dertig tot veertig stukken nevens twintig

Barbadosvaarders, die volgens zeker advies, op gisteren door een schipper van Noorwegen, komende van Londen, aangebracht, in de Hoop bij Gravesant waren leggende. Dezelve, indien daartoe gelegenheid konde gevonden worden, t'attaqueren ofte te ruineren.

Ook voorts t' inspecteren de gelgenthed van de Reviere van Rochester ende het Fort op 't inkomen van dezelve, aldaar nieuw geleid. Tot welken einde met communicatie van den luitenant-admiraal de Ruyter ende ander presente hoofdofficieren gedispicieerd ende uitgezonderd zijn de schepen, officieren ende branders, hierna volgende breder ge-expressceerd, over dewelke het commandement opgedragen is aan de luitenant-admiraal van Gent ende daarnevens als vice-admiraal Johan de Liefde ende als schout-bij-nacht David Vluch gesteld werden.

Zijnde voorts geordonneerd enig klein vaartuig, om vooraf gezonden te werden ende de diepten in 't voorzeide Koningsdiep nevens de gronden te peilen, om alzo de schepen van oorloge van de gelgenthed van dezelve te kunnen waarschouwen en adverteren.

(Volgt deze lijst van schepen).

Nog in deliberatie geleid zijnde de verdelinge van de landmilitie ende mariniers, tegenwoordig bij de vlote zijnde, over de schepen ende fregats van oorloge, tot de bewuste onderneming bestemd, ende die bij voorvallen van landinge met dezen gesteld werden onder 't commandement ende leidinge van den kolonel Thomas Dolman, volgens commissie bij haar Ed. Mog. daartoe te zenden, hebben haar Ed. Mog. met communicatie ende advies van den luitenant-admiraal de Ruyter ende andere presente hoofdofficieren dezelve verdeeld in maniere hierna volgende:

(Volgt deze verdeling).

Den negentienden heeft ingevolge van hare Edele Mog. resolutie van daags tevoren den here de Wit, haar Hoog. Mog. Gedeputeerde en Gevolmachtigde op 's lands vlote, van zijn plicht ende de intentie van den staat geoordeeld hebbende in persoon mede te gaan, om op alles, tot beter executie en meerder nadruk van de bewuste voorgenomen onderneming in en omtrent de reviere van Londen, de gerequireerde ordres ten spoedigsten te kunnen stellen, zich met het lichten van den dag vervoegd op 't schip Agatha, bij den luitenant-admiraal van Gent, uitgekoren om door zijn Edele gecommandeerd ende tot het voeren van de admiraalsvlagge gebruikt te werden. Ende zijn vervolgens met de schepen en ander klein vaartuig onder dezelve bescheiden dien morgen omtrent ten vier uren met de voorvloed onder zeil gegaan met een Z.W. wind, waardoor genoodzaakt waren het Koningsdiep op te laveren en belet geworden met het zelve getije niet verder te komen

dan een weinig beneden de middelgronden, alwaar anker geworpen ende het getije gestopt is geworden.

Edoch, omtrent vier glazen gelegen hebbende, is den wind gelopen Z.O. met een redelijke koelte, zodat geresolveerd werd aanstonds anker te lichten ende zonder tijdverlies tegens de ebbe het Koningsdiep op te lopen. Gelijk ook den wind zo favorabel hebben gehad, dat verhoopt ende vastelijk vertrouwd wierde, de bewuste fregatten ende Barbadosvaarders dienzelven avond in de Hope te zullen kunnen attrapperen. Maar het heeft God Almachtig geliefd omtrent den avond den wind te verslappen. Zulks met den vloed ende het hoge water niet verder heeft kunnen gezeild werden dan tot Holhaven, zijnde omtrent anderhalve mijle van de Hope voornoemd en op den halven weg tussen de revier van Rochester en Gravesant voornoemd, alwaar weder genoodzaakt zijn geweest, zo haast de ebbe begon af te gaan, het te zetten en dienvolgende aan den vijand tijd te vergunnen om met de voorzeide schepen te kunnen retireren.

Den twintigsten is goed gevonden ende geresolveerd met het hoge water ende na het begin van de ebbe anker te lichten ende af te zeilen tot voor de reviere van Rochester, ende aldaar gekomen zijnde, dat de kapitein Braeckel, Pieter Magnussz ende Jan du Boys met hunne onderhebbende schepen het zouden zetten dicht onder het Fort Charnesse, leggende op den hoek van de voorzeide reviere. Dat vervolgens met het gros van het eskadre daarop zoude werden gevolgd; dat de voorzeide drie kapiteinen, voor 't Fort gekomen zijnde, op hetzelfde zouden kanonneren, zoveel mogelijk zoude zijn; dat ook omtrent acht honderd man van de landmilitie ende scheepssoldaten door de boots ende sloepen aan land gezet zouden werden ende met alle kracht het voorzeide Fort attaqueren ende bestormen, om zo het mogelijk was, 't zelve te vermeesteren, in te nemen ende bezet te houden tot nader ordre.

Van deze notabele onderneming, 't welk in effect den vrede naar wens heeft bevordert, kan ik niet beter stellen als de eigene brieven, die den heer Cornelis de Wit, Ruaard van Putten, Gevolmachtigde der vlote heeft geschreven. Als eerst van den twintigsten.

Edele Groot Mogende Heren;

Mijnen laatsten (*brief*) aan U Edele Groot Mog. is geweest van den zeventiende dezer lopende maand. Dienzelven avond kwamen wij ten anker vooraan de mond ofte het inkomen van 's Koningsdiep, alwaar wij, aanstonds de hoge officieren van 's lands vlote aan 't boord geseind hebbende, bevonden dat wij van de vlagge ende van 't eskader van de luitenant-admiraal van Gent, boven en behalven 't schip van de vice-admiraal Sweers, nog vermisten den kapitein Gillis de Wildt, voerende

het schip Campen. Wij konden alsnog niet anders oordelen als dat dezelve na verlies van anker en touwen naar Zeeland ofte enige andere haven zullen zijn geretireerd. Ene voorts met de opgemelde hoge officieren in deliberatie geleid hebbende, wat met 's lands vlote ten meesten dienste van den staat ende tot afbreuk van den vijand ondernomen ende geattendeerd behoorde te werden, ende in propositie gebracht zijnde, oft niet geraden zoude zijn het voorzeide Koningsdiep en voorts de reviere van Londen ofte van Rochester op te zeilen.

Ende in achtginge genomen zeker advies, ons dienzelven dag door een schipper van Noorwegen, komende van Londen, aangebracht, houdende dat tien of twaalf Engelse fregatten van dertig tot veertig stukken met twintig Barbadosvaarders waren leggende in de Hoop bij Gravesant, ende geconsidereerd dat ten hoogsten dienstig zoude zijn het inkomen ende de reviere van Chattam ofte Rochester te verkennen, ende te bezien de gelegenheid van het Fort, op 't inkomen van de voorzeide reviere gelegen omme dan voorts, na ondervindige met de landmilitie ende zeesoldaten, op ende tegen het voorzeide Fort naar gelegenheid te ageren ofte wel voorts op te lopen naar de Hope voornoemd ende aldaar de voorzeide fregatten ende Barbadosvoaarders t'attaqueren, en was 't mogelijk te vermeesteren oft te ruineren, is de finale resolutie dien avond uitgesteld, omme op 't voorzeide subject mede te horen de consideratiën van de hoge militaire officieren van de landmilitie, welken volgende de gemelde hoge officieren nevens den scheepskrijgsraad des anderen daags 's morgens tussen drie en vier uren bescheiden.

Ende gekomen zijnde, is na rijpe deliberatie goed gevonden ende geconcludeerd uit 's lands vlote te kiezen ende uit te zenden zeventien van de lichtste schepen en fregatten nevens vijf adviesjachten en enige galliots ende boots, omme het voorschreven Koningsdiep zo haast mogelijk op te zeilen. Ende, in de reviere van Londen gekomen zijnde met alle doenlijke vlijt ende spoed, trachten te belopen de fregatten ende de Barbadosvaarders voornoemd, dezelve, indien daartoe gelegenheid mochte voordoen, te attaqueren ofte te ruineren en voorts verkennen de gelegenheid van de reviere van Rochester ende het Fort, op 't inkomen van dezelve aldaar nieuw geleid, tot welken einde uitgezocht ende verkoren zijn de schepen ende officieren, in de nevens gaande lijst breder gespecificeerd; ende hebben wij het commandement over dezelve aan den luitenant-admiraal van Gent ende daarnevens als vice-admiraal ende schout-bij-nacht gesteld Johan de Liefde ende David Vlugh; ende is voorts op de verdelinge van de marines ende de weinige landmilitie, bij de vlagge zijnde, over de schepen en fregats, tot de voorzeide onderneming bestemd, de vereiste ordre ge-

steld; en voorts enig klein vaartuig geordonneerd ende vooruit afgezonden om de diepten in het voorschreve Koningsdiep ende de gronden te peilen, om dan voorts de schepen van oorloge van de gelegentheid van dien te kunnen waarschouwen en adverteren.

Wij hebben ons zowel gespoed ende de diligentie gebruikt, dat tot verdelinge van de voornoemde militie, ende het verdelen van de voorzeide commandementen, de nodige acten afgezonden ende nog dienzelven dag ofte laat in den avond ter executie geleid, ende zulks alles in state gebracht is om met het aanbreken van den dag met het meer-gemelde eskader te kunnen oplopen. Ik hebbe ook geoordeeld van mijn plicht ende intentie van den staat te zijn, om alle confusie voor te komen ende op alles de vereiste ordres ten spoedigsten te kunnen stellen, in persoon mede te gaan ende mij te vervoegen op 't schip d'Agatha bij de luitenant-admiraal van Gent uitgekoren en tot het voeren van de admiraalsvlagge gebruikt te werden.

Gelijk wij dan vervolgens den negentienden dezes 's morgens omtrent te vier uren met de voorvloed onder zeil gegaan zijn met een zuid-westen wind, zodat wij genoodzaakt waren het Koningsdiep op te laveren ende met hetzelfde getije niet verder hebben kunnen komen dan een weinig beneden de middelgronden, alwaar wij genoodzaakt geweest zijn het anker te werpen ende het getije te stoppen. Edoch, omtrent vier glazen aan anker gebleven hebbende, is de wind gelopen zuid-oost met redelijke koelte, zodat wij resolveerden aanstonds anker te lichten ende zonder tijd verlies tegens de ebbe het Koningsdiep op te lopen, gelijk wij ook de wind zo gunstig hebben gehad, dat wij hoopen ende vastelijk vertrouwden de voorzeide fregatten ende Barbadosvaarders dienzelven avond in de Hope te zullen kunnen attrapperen.

Maar het heeft God Almachtig geliefd tot ons groot leedwezen omtrent den avond de wind te laten verslappen, zulks wij met die vloed ende het hoge water niet verder hebben kunnen opzeilen dan tot Holhaven, zijnde omtrent anderhalf mijl van de Hope ende op de halve weg tussen de reviere van Rochester ende de Hope voornoemd, alwaar wij genoodzaakt waren, zo haast de ebbe begon af te gaan, het te zetten ende dienvolgende aan den vijand tijd te vergunnen om met de voorschreve schepen zich te kunnen retireren.

Heden omtrent de middag zijn wij met het begin van de ebbe weder afgezakt tot voor de reviere van Chattam. Ende ordre gesteld hebbende, dat de landmilitie en een gedeelte van de zeesoldaten zich aan land zoude begeven ende aantasten 't Fort Charnesse, leggende op den hoek van de voorzeide reviere, zijn wij met enige van de schepen van oorlog voor 't voorzeide fort ten anker gekomen, alwaar een Koningsfregat ende enige andere schepen, doch branders, zo wij bericht werden, ge-

ankerd waren. Dewelke alle de reviere van Rochester opgelopen zijn, gelijk ook het volk, in het voorzeide fort leggende, alle de vlucht hebben genomen, eer dat de voorzeide landmilite daar binnen is gekomen, zodat de matrozen, nadat 't fort omtrent anderhalf uur was gekannonnerd, de vlagge, op 't voorzeide fort staande, hebben afgehaald.

Wij hebben in het voorzeide fort gevonden vijftig ijzere stukken kanon, schietende achttien ende twaalf ponds kogels, dewelke wij geordonneerd hebben aan enige van de schepen van oorloge aangebracht te werden. Voorts een zeer grote kwantiteit van rondhout, zo masten als raas en stengen, van allerhande zwaarte, naar wij uit de officieren bericht werden, wel drie of vier tonnen gouds waardig zijnde, een groot gedeelte van dezelve alle geprepareerd en gereed gemaakt. Alle de kapiteinen zijn gelast aan hetzelfde zo veel af te halen als dezelve bekwamelijk zullen kunnen op de zijde van de schepen bergen, en het overige hebben wij geordonneerd dat verbrand en aan stukken gehakt zal werden, vermits het ongeluk van de absentie der meeste landmilitie door den storm en het vertrek van alle de vletten, is de militie niet zo sterk dat de hoofdofficieren geresolveerd zijn in het land te marcheren, alwaar ik vertrouwe dat andersinds considerable diens-ten zouden kunnen werden.

Wij zijn ondertussen in meninge de reviere van Londen gesloten en bezet ende zulks de stad te water belegerd te houden, ende zonder nader ordre van haar Hoog. Mog. zo weinig schepen te laten passeren, als wij met den dienst van het land oordelen zullen overeen te komen. Tot welken einde wij den luitenant-admiraal de Ruyter met het gros van 's lands vlote herwaarts opontboden hebben, zullende voorts niet mankeren Uwe Edele Groot Mogende van tijd tot tijd notificatie te geven, nopende 'gene hier zal komen voor te vallen.

Waarmede,

Edele Groot Mog. Heren etc. Actum in 't schip de Agatha, leggende op den hoek van de Revier van Chattam, voor 't Fort Charnesse, den twintigsten Juni zestien honderd zeven en zestig, 's avonds laat, getekend

C. de Widt.

Hoog Mog. Heren,

Wij hadden gisteren door enige adviesjachten ende gewapende boots, de gronden en diepte van de reviere van Rochester naar Chattam doen peilen en sonderen, en bevonden dezelve van zodanige diepte, dat wij geresolveerd hebben op heden met het eskader onder de luitenant-admiraal van Gent geordonneerd dezelve op te zeilen; waartoe wij door de hulpe van den goedertieren God een gunstige Noord-Ooste wind met een reedlijke koelte gehad hebbende, zijn des morgens omtrent

ten zes uren van voor het Fort Charnesse met een voorvloed t'zeil gegaan, ende omtrent de middag gekomen omtrent verscheide kapitale Engelse oorlogschepen, leggende op de reviere zonder stengen ende zeile, alleenlijk de masten en de hoofdtouwen op hebbende, dewelke echter van veel en schoon kanon voorzien waren, ook mede van volk wel bezet, ende schene zich in 't eerste wel te zullen defenderen, maar nadat vier of vijf door brandschepen geruineerd ware, zijn enige van dezelve genoegzaam verlaten en vervolgens in onze handen en de macht van U Hoog Mog. gekome. Ik kan vooralsnog niet specificeren, wat schepen verbrand zijn, alzo aanstonds deze onderneming zover gebracht is, dat wij de Royale Charles met vijftig metale stukken genomen hebben ende nog een schip, gemonteerd met omtrent de vijftig stukken.

Weinig boven ons zagen nog vier grote vijandelijke oorlogschepen, naar dewelke wij enige van onze schepen gecommandeerd hebben, twijfele niet of zullen mede in onze handen vallen. Alzo ik niet anders kan oordelen of den vijand is extraordinaris gealarmeerd. Om ons dit te beletten ende de toegang of de revier te stoppen, hebbe de Engelse gisteren naar mijne gissinge omtrent zestien à achttien schepen doen zinken, dewelke meest branders geweest zijn, naar wij bericht worden. Maar hadde de revier echter nog zodanig niet konnen sluiten, of wij met onze schepen zijn daardoor gepasseerd, zullende met allen vlijt ende naarstigheid trachten dit Koningsschip ende de andere, die wij zullen konnen conserveren, af te brengen en naar het vaderland over te zenden met intentie om op de reviere van Londen ordre te verwachten, wat U Hoog Mog. zullen gelieven te ordonneren, dat wij met 's lands vloot zullen ondernemen, of dat dezelve de volkomen dispositie aan ons zullen gelieven te laten.

Dankende God Almachting, dat hij door zijne Goddelijke voorzienigheid den hoogmoed van de Engelse natie, door de glorieuze wapenen van U Hoog Mog. zodanig geliefd heeft te vernederen, dat wij niet konnen twijfelen, of de vrede zal tot volkomen tevredenheid van den staat konnen getroffen worden, of voorts die natie zodanig gedrukt, dat wij bij continuatie van den zegen van God Almachting derzelve macht niet veel zullen hebben te vrezen. 't Welk wij van herten bidden, en wenschen U Hoog Mog. met deze ongemene en heerlijke victorie veel geluks. En blijve Hoog Mog. Heren, etc. in de Royale Charles den twee en twintigsten Juni zestien honderd zeven en zestig, des namiddags omtrent twee uren, leggende op de Reviere van Chat-tam, getekend

C. de Wit

P.S. Het water is tegenwoordig zoveel gevallen, dat wij op heden niet

meer zullen kunnen effectueren, also ons schepen meest aan de grond leggen, zodat wij het hoog water weder zullen moeten afwachten.

Edele Groot Mog. Heren;

Ik hebbe op gisteren hare Hoog Mog. geadviseerd den toestand ende vervolg van de goede successen, waarmede God Almachtig de wapenen van den staat hadde gelieven te zegenen, doch bij gebrek van tijd, U Edele Groot Mog. volgens mijne schuldige plicht, ende andere voorvallende hoogwichtige occupatiën ons dien dag voorgekomen zijnde, daarvan niet kunnen dienen, echter hope dezelve communicatie ende vervolgens kopij van 't voorgemelde geadviseerde ter Griffie van haar Hoog. Mog. zullen hebben bekomen. 't Sedert hebben wij ons zoveel doenlijk geïnformeerd op de particulariteiten van 't gepasseerde, zo op gisteren als heden voorgevallen.

Zijnde zulks dat onze voorste schepen een geruimen tijd tegens die van den vijand hebbende gekannonneerd, zonder dat nog iemand de couragie hadde om tegens dezelve nader in te dringen, vermits de diepte van de reviere zo nauw is, dat niet meer als een schip en front gelijk konde inkomen, zo heeft eindelijk enen kapitein Braeckel, gehorende onder 't Collegie van de Admiraliteit, residerende te Rotterdam, leggende van de achterste, zichzelf aangeboden te enteren, of hij de anderen zoude kunnen passeren, met verzekeringe, dat hij den voorsten van de Engelse oorlogsschepen, zijnde een fregat met in de veertig stukken gemonteerd en t' enenmaal zeilvaardig en van alles wel voorzien, hetwelk tot bewaringe van 't Fort Charnesse gelegen hadde en vandaar herwaarts aangelopen, was genaamd de jonge Jonethe, plotselijk zoude aan boord leggen, alhoewel hij maar een eenvoudig fregat, en licht gemonteerd, voerde, hetwelk door ons hem toegestaan zijnde, zo is dezelve met ene resolutie zonder een schoot te schieten, alhoewel van verre, en continuelijke zo hevig als enigsinds mogelijk was, van zijne partije wierde gekannonneerd, tot dicht aan de voorschreve Engelsman voort gezeild. Ende, naar wij konden zien, omtrent een musketschoot van dezelve af zijnde, heeft hem de lage gegeven, zoveel hij met de boegstukken konde bereiken, en zo eens loefs met een voorwind aangeklampt hebbende, heeft hem in een moment oververd, en in het voorzeide treffen niet meer als drie gekwetsten bekomen, van dewelke ik vermene verstaan te hebben, dat er twee overleden zijn.

Achtervolgende den gemelden kapitein Braeckel, avanceerden een van onze brandschepen, dewelke het volgende schip van de Engelse zijnde Sint Matthias genaamd, gemonteerd met twee en vijftig stukken, aangeklampt en vervolgens verbrand heeft. Hetwelke zodanige consternatie in den vijand heeft veroorzaakt, dat alle het volk van 't

schip de Royale Charles afgelopen en ten dele in 't water gesprongen is. Hetwelke niet meer als met twee en dertig metale stukken zijnde, de zwaarste daarvan afgelicht (alhoewel ik op gisteren, door kwade informatie geabuseerd zijnde, van vijftig geschreven hebbe, nemende geen tijd om dezelve te tellen, alhoewel op 't zelve schip mij hadde getransporteerd), ende zulks door sloepen zonder enig verwijl ingenomen ende veroverd.

Voorts is naar 't schip Carolus Quintus geavanceerd een brander, dewelke voor de boeg ende ten dele aan de zijde van de voorschreve Carolus Quintus gezonken is, op denwelken aanstonds een ander brander geavanceerd zijnde, is denzelven mede dicht aan de andere zijde van 't voorschreve schip in de grond geraakt, zodanig nochtans, dat meergenoemde Carolus Quintus, gemonteerd met zestig stukken, eenigsinds in de brand geraakt zijnde, dien gansen dag gesmookt ende den voorleden nacht mede is opgesprongen.

Het Slot van Honigen, daaraan leggende, is door sloepen van den vijand geëquipeerd zijnde, geoccupeerd ende ingenomen, doch naderhand abusivelijk en zonder ordre, alhoewel met zeventig stukken, meest metale, gemonteerd, in den brand gestoken.

Nog is een kapitaal schip, van welke wij den naam niet hebben kunnen vernemen, verbrand. Wij zagen een groot stuk hoger in de revier nog drie zeer kapitale Konings-oorlogsschepen, ende verhoopten dezelve mede nog dien dag te ruïneren. Maar het water was zoveel gevallen, dat de schepen meest alle aan de grond waren geraakt, zodat wij voor dien dag daarbij moesten laten verblijven.

Op heden de wind weder gunstig ende N.O. en de resterende brandschepen van de vlagge bij ons bescheiden en aangekomen zijnde, hebben de nodige ordres gesteld en uitgegeve om die te verniele, alhoewel tussen ons en dezelve schepen gelegen is een kasteel, genaamd Uynor-Castel, dicht aan de kant van de reviere, dewelke aldaar zeer nauw is. Uit hetwelk gestadig zeer furieus gekanonneerd en met zwaar geschut geschoten wierd. Hetwelke echter zodanig succes heeft gehad, dat de voorschreve schepen mede op heden alle omtrent ten drie uren 's namiddaags aangeklampt ende verbrand zijn. Dezelve waren alle van de kapitaalste schepen van dit Koninkrijk ende genaamd de Loyael Londen, de Royael Iems ende Royael Oake, zonder dat wij tot nog toe naar onze gissinge zo op branders als schepen van oorloge niet meer als vijftig man ja nog minder, naar wij oordelen, verloren hebben, waaruit onzes oordeels oogschijnlijk de genade van God Almachtig bespeurd kan en behoort te werden. Wij zullen nu weder naar het gros van 's lands vlote, in de Theems leggende, voor deze reviere afdrijven, alzo de wind om naar beneden te zakken contrarie zijnde ende de

reviere zo nauw, dat niet gelaveerd kan werden, ons niet toelaat de zeilen anders als tot het drijven te gebruiken. Wij zouden wel geerne de reviere hoger oplopen, maar, alzo aldaar enige wrakken in de grond zijn, is 't zelve niet mogelijk.

Naar wij bericht werden is het gehele rijk in alarm ende werd veel volk bijeengetrokken, dewelke wij echter niet konden oordelen dat ons onder den zegen van God Almachtig enigsinds zullen kunnen beschadigen.

Vermits alle de brandschepen bij de vlagge geweest zijnde, op twee na, zo loffelijk besteed zijn, zo verzoeken wij haar Hoog Mog., dat op 't alderspoedigste met een goed aantal van andere moge werden voorzien, alzo dezelve hier in de reviere bij occasie onwaardeerlijke diensten kunnen doen.

Na het treffen van gisteren is den heer luitenant-admiraal de Ruyter van het gros van de vlote bij ons alhier aangekomen ende heeft op 't gene heden is gepasseerd mede de behoorlijke ordres helpen stellen. God Almachtig moet gedankt zijn dat dezelve zodanig succes hebben gehad.

Zij hadden op gisteren in de confusie van het gevecht ende den brand enige masten in de reviere geslagen ende met kettingen vastgesloten, om ons het aankomen tot de Engelse oorlogschepen te beletten, dewelke wij voor gezonken schepen hadden aangezien. Maar nu beter geïnformeerd zijnde, bevinden dat tot het stoppen van de revieren gezonken zijn de Marmenduck, konnende voeren dertig stukken, nog een zeer grote vlet ende vijf schepen tot branders geprepareerd.

Alle de hoofdofficieren hebben in deze ontmoetingen haren zonderlingen ijver ende vigilantie in het bevorderen van de executie van de gegeve ordres loffelijk betoond.

Eergisteren zijnde den een en twintigsten dezer lopende maand, is den luitenant-admiraal Aylua met zijn onderhebbende eskader onder de vlagge ende in de revier de Theems wel aangekomen, zodat des lands vlote nu merkelyk ende met een considerabel aantal oorlogschepen is versterkt.

Waarmede;

Edele Groot Mog. Heren, etc. In 't schip de Agatha, den drie en twintigsten Juni zestienhonderd zeven en zestig, leggende ten anker op de reviere van Chattam.

Getekend, C. de Widt.

Deze notabele onderneming is alzo gelukkig uitgevoerd, hoewel de heer luitenant-admiraal de Ruyter zelfs ende andere van den kriegsraad het ondoenlik ende niet raadzaam oordeelden.